

A kettőshasznosítás nem zsákutca – válaszok a jövő kihívásaira

- a Magyarartarka Szakmai Napon, Kocséron elhangzott előadás kivonata -

Egyensúlyra való törekvés a tenyésztésben

A magyartarka-tenyésztés nagy kihívása, hogy a tejtermelést úgy akarjuk javítani, hogy közben a fajta hústermelése ne romoljon, illetve a funkcionális tulajdonságokban se mutakozzon visszaesés. A növekvő tejtermelés velejárója a növekvő tőgykapacitás. A nagy terjedelmű, elől és hátul jól függesztett tőgy kedvező a tejtermelés és a gépi fejhetőség szempontjából, ugyanakkor hátrányosan érinti a tehenek hústermelését. Arról van ugyanis szó, hogy a nagy térfogatú, teknőszerű tőgy a fejlett combközelítő izmokkal rendelkező egyedek hátulso lábai között egyszerűen nem fér el, ezért a növekvő tőgykapacitás rontja a hústermelő képességet.

A hímivar esetében azonban más a helyzet. A végsúlyra hizlalt magyartarka növendék bikák vágási kitermelése 2016-ban átlagosan 61%, de nem ritka a 63-64 vágási % sem, a féltettek 80%-a vágás utáni minősítés alapján pedig „U” minőségi kategóriába sorolt. Összehasonlításképpen a vágási kitermelés az 1960-as években 58-59% között mozgott átlagosan, akkor, amikor a fajta tejtermelése a 3500 kg-ot sem érte el. Napjainkban a hizóbikák tömegtakarmányra és abrakra alapozott fél-intenzív hizlalásban 1400-1600 g/nap súlygyarapodást teljesítenek, míg ennek értéke öt évtizeddel ezelőtt 1100-1300 g/nap volt, 100-150 kg-mal kisebb hizlalási végsúly mellett (jelenleg 700-800 kg!)

Hasonló biológiai törvényszerűségek működnek a tejmenyiség és a beltartalom között is. Ahogy szakmai körökben már közhelynek számít, a „több tej híggabb is”. Valóban így van ez?

Elméletben igen, a gyakorlatban azonban populáció szinten (!) szerencsére másképpen alakulnak a számok. Alábbiakban egy példa:

A fajta tejtermelése 2001-ben 4997 kg tej, 4,02% tejszír és 3,43% tejfehérje. Ugyanez 2016-ban 6401 kg tej, 3,97% tejszír és 3,50% tejfehérje. Tehát több mint 1400 kg tejmenyiség-növekedés mellett a tejszír % mindössze 0,05%-ot (!) csökkent, ugyanakkor a zsírnál értékesebb tejalkotó, a tejfehérje-tartalom 0,07%-ot nöött.

Miképpen oldottuk fel a fenti két példával szemléltetett genetikai antagonizmust a magyartarka tenyésztésben?

A válasz az ún. „index-szelekció”.

Tenyésztői stratégiánk abból indul ki, hogy a nagyszámú és egymással eltérő genetikai kapcsolatban álló rész-tulajdonságokat célszerűbb egy közös szelektációs indexben összevontan érvényesíteni. Ellenkező esetben ugyanis a szelekcióban részt vevő tulajdonságok száma oly mértékben növekedne, hogy az az érdemi tenyésztői előrehaladást megghiúsítaná. További fontos kérdés, hogy az egyes fitness tulajdonságokat a szelektációs indexben miképpen súlyozzuk, ugyanis a termelési tulajdonságok (tej és hús) javulásával párhuzamosan szinte valamennyi szarvasmarhafajtában a funkcionális tulajdonságok (termékenység, hasznos élettartam, elléslefolyás stb.) romlása figyelhető meg. A leírtak tették szükségessé a fajta szelektációs indexének (KTI) a korszerűsítését, amely jelenlegi formájában 2012-ben született meg.

A KTI-ben az indexalkotó tulajdonságok tenyésztértekeinek optimális súlyozásával az egymással antagonista kapcsolatban lévő fontos értékmérők (tej-hús-fitness) esetében a genetikai

előrehaladást csökkentő hatások tompíthatók. Így a kiemelt szelekciós tulajdonságok esetében eltérő mértékben ugyan, de gazdasági-piaci értéküknek megfelelő genetikai előrehaladás realizálható.

A piaci szemléletű súlyozásnak köszönhetően a tejtermeléssel kapcsolatos tulajdonságok (tejmennyiség, hasznosanyag-tartalom) tekintetében megőrizhető a genetikai előrehaladás, ugyanakkor a hús tenyésztérték index (nettó súlygyarapodás, színhús-kitermelés, EUROP izmoltság), valamint a fitness tenyésztérték index (FTI) rész-tulajdonságai esetében is realizálható eltérő mértékű javulás.

Fotó: Dr. Húth Balázs

A jövőben végre megfizetik a beltartalmat is?!

A HVG internetes oldalán 2017. július 31-én „Búcsút kell mondanunk a jó csirkepaprikásnak és tejfölös lángosnak?” címmel jelent meg egy cikk, amely így kezdődik: „Jelentősen drágulhat a közeljövőben a tejföl, ha nem hagy alább a világban tomboló vajmánia – márpedig erre semmilyen jel nem utal.” Majd a cikkíró folytatja, hogy egy séf Sanghajban vajat adagol a mártáshoz,

egy kecskeméti háziasszony pedig híába keres a csirkepaprikához tejfölt a helyi kisboltban...

Tenyésztőink nevében őszintén remélem, hogy a fenti piaci tendenciák elvezetnek egyszer oda, hogy a feldolgozók végre felismerjék (tisztelet a kevés kivételnek), hogy az eddigieknél magasabb árat kell fizetni a jobb beltartalmú nyerstejért, így a jövőben felértékelődhetnek azok a fajták – köztük a magyartarka is –, amelyek teje kiválóan alkalmas a fenti termékek, valamint minőségi sajtok gyártására.

A piaci tendenciák igazolják, hogy helyes szakmai döntés volt a Tej Tenyésztési Indexen (TTI) belül tejfehérjét nagyobb súllyal (kétszeres) szerepeltetni, mint a tej mennyiségét.

A húshasznú magyartarkát tenyésztők válasszák a fajta húshasznosítású tenyészbikáit!

Több előadásomban és cikkemben szoltam a Hús Tenyésztési Indexet (HTI) alkotó résztulajdonságok súlyozásának előző évben történt megváltozásáról.

Az új súlyozás eredményeként a nettó súlygyarapodás súlya 6,6%-ra csökkent, míg a színhús-kitermelés és az EUROP izmoltság aránya 11,7-11,7%-ra nőtt.

Mi indokolta a döntést?

Az elmúlt évtizedben a tejmenység tekintetében az európai hegyitarka-populációban látványos javulás sikerült elérnünk, ugyanakkor az ezzel együtt járó tőgykapacitás-növekedés már-már veszélyeztette a fajtakör egyébként kiváló hústermelő képességét. A változtatás mellett további fontos érv, hogy a vágóhidak és a felvásárlók egyre gyakrabban nem élősúly alapján fizetik ki a tenyésztőt, hanem az egyedek vágóértéke, gyakorlatban a hideg hasított súly alapján. Összefoglalva, a Hústenyésztési Index belső súlyozásának módosítása jelzi a tenyészcél megváltozását, tehát nem „veszítünk több húst”! A vágóérték (húsformák, színhús, faggyú) mint árképző tényező jelentősége pedig a jövőben felértékelődik.

A súlyozás megváltozása összességében nem érintette rosszul a magyartarka tenyészbikákat, de a változás nagy nyertesei a húshasznú magyartarka tenyészbikák lettek.

Köztudott, hogy míg a súlygyarapodás tekintetében a kettős és húshasznú bikák ivadékaik között nincs jelentős különbség (sőt, előfordul, hogy egy-egy kettős bika utódai felülmúlják a húshasznúakét), addig a vágóérték tekintetében már egyértelműen látszik és mérhető a húshasznú bikák fölénye. A jobb húsformák, teltebb far már a 200-300 kg közötti választási borjak esetében is látható, de a különbség a végsúlyra (700-750 kg) hizlalt bikák esetében mutatkozik meg a legmarkánsabban. A fentiek magyarázata, hogy a húshasznú vonalakban a tejmenység és ezzel együtt a tőgykapacitás növekedése (mivel nem szelekciós szempont) nem „veszélyezteti” a comb izmoltságát, ami az értékes húsrészek nagyobb arányában is megmutatkozik.

Tehát azok a tenyésztők, akik húshasznú anyatehéntartással foglalkoznak, a szaporítóanyag (vagy a fedező bika) kiválasztásánál részesítsék előnyben a húshasznú tenyészbikákat! A széles körű gyakorlati tapasztalatok azt mutatják, hogy nem fogják megbánni!

A műszaki-technológiai fejlődéshez alkalmazkodnia kell a fajtának!

A nagy szakértelmet és lelkiismeretes munkát igénylő fejés teljes automatizálása az ajtó előtt várakozik, és előbb fog becsöngetni, mint ahogy azt mi jelenleg gondoljuk. A fejőrobotok alkalmazása Nyugat-Európa tejtermelő gazdaságiban lassan két évtizedes múltra tekint vissza. A kezdetekhez képest a berendezések sokat korszerűsödtek, egyre megbízhatóbbá váltak, és elterjedésükkel arányosan az árak is csökkentek.

Hazánkban csak néhány üzem alkalmazza ezt a technológiát, és az üzemeltetésük során szerzett gyakorlati tapasztalataik is meglehetősen vegyes képet mutatnak.

Ugyanakkor bármilyen legyen is ez a kép, jó eséllyel nálunk is növekedni fog a fejőrobotok aránya.

A Kossuth rádió riportere a kocséri szakmai nap után tette fel számomra az alábbi kérdést:

„A robottechnika és a fejés két különböző dolog nekem. Hogy jön ez össze, egyáltalán, mi szükség van rá? Ott van a két kéz meg a fejőgép.”

A kérdésre azt a választ adtam, hogy „a két dolgos kézből van egyre kevesebb.”

Az állattenyésztésben tapasztalható minőségi munkaerőhiány egyre aggasztóbb méreteket ölt, és egyre nagyobb problémát okoz az ágazatban.

A fejés teljes automatizálásához nemcsak nekünk, szakembereknek, hanem teheneinknek is alkalmazkodniuk kell: nemcsak küllemben, hanem fejben is. Fontos a tanulékonyág és a nyugodt vérmérséklet, amely a fajtáról elmondható. Azonban ennél még fontosabb a kiváló tőgyalakulás, amelyben a magyartarka az elmúlt évtizedekben sokat fejlődött, de még akad közös tennivalónk. A jövő kihívásaira adott válaszként folyamatosan fejlesztjük a fajta küllemi bírálati rendszerét. Olyan új küllemi értékmérővel bővült a tőgy résztulajdonságok köre, mint az elülső tőgyfél illesztése („elülső függesztés”), a tőgybimbók helyeződése és a tőgytisztaság, amely során a fattyúbimbó(k) előfordulását bíráljuk. A tárgyalt tulajdonságok szelekciós rendszerbe történő beépítése és azok céltudatos javítása segíti az egyedek és az állományok robotfejéshez történő alkalmazkodását.

A jövő kihívásaira csak akkor tudunk eredményes szakmai válaszokat adni, ha a fajta tenyésztői, az Egyesület munkatársai, a szakminisztérium és a tenyésztési hatóság szakemberei közösen, összefogva dolgoznak a magyartarka fennmaradásáért és fejlődéséért. Az összefogás, az együttgondolkodás talán soha nem volt még ilyen időszerű, mint 2017-ben, egy évvel az állattenyésztés közösségi szabályozásának változása előtt (ld. dr. Flink Ferenc írása - szerk. *Magyartarka Magazin*)! Rajtunk is sok múlik, hogy a magyartarka és annak tenyésztői ne a vesztesek táborát gyarapítsák!

Dr. Húth Balázs
tenyésztés- és marketingvezető, MTE